

RENATA PAJEWSKA-KWAŚNY
ALEKSANDRA JABŁOŃSKA

System obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych w Rumunii

*Rumunia jest jedynym przykładem kraju z tzw. dawnego bloku wschodniego, gdzie wprowadzono system obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych. Przesłanką do wprowadzenia tego systemu były m.in. częste i dotkliwe kataklizmy, które powodują olbrzymie straty finansowe w majątku publicznym i mieniu prywatnym. Chodzi tu głównie o silne trzęsienia ziemi. Mimo iż kraj ten charakteryzuje się stosunkowo niskim PKB oraz znaczną dekapitalizacją majątku trwałego gospodarstw domowych – poczyniono olbrzymi krok w budowaniu świadomości ubezpieczeniowej obywateli. Przygotowania koncepcji ubezpieczeniowej trwały wiele lat i zaangażowano w to międzynarodowe środki finansowe Banku Światowego oraz krajowe. Obsługą systemu zajmuje się pool ubezpieczeniowy o nazwie *Pool-ul de Asigurare Împotriva Dezastrelor Naturale (PAID)*. Państwo, oprócz przygotowania koncepcji systemu ubezpieczeń obowiązkowych, aktywnie uczestniczy w jego funkcjonowaniu, przeznaczając m.in. środki finansowe na dopłaty do składek ubezpieczeniowych dla najuboższych gospodarstw domowych.*

Efekty finansowe wprowadzonych rozwiązań trudno jest oceniać z perspektywy kilkuletniej. Niewątpliwie jednak widać wyraźny wzrost liczby zawieranych umów ubezpieczenia oraz mocny impuls do rozwoju innych rodzajów ubezpieczeń na rynku rumuńskim, w tym zwłaszcza dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych.

Wprowadzenie

Rumunia należy do tych krajów, których tereny często nawiedzane są przez kataklizmy takie jak trzęsienia ziemi i powodzie. Przez wiele ostatnich dziesięcioleci państwo brało na siebie główny ciężar pomocy poszkodowanym. Jednakże w ostatnich latach – wzorem rozwiązań stosowanych w państwach Europy Zachodniej – postanowiono rozwiązać problem likwidacji szkód zaistniałych w wyniku katastrof naturalnych w sposób systemowy, przy wydatnym udziale sektora ubezpieczeniowego. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zasad funkcjonowania systemu obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych w Rumunii i wstępna ocena jego efektywności.

Państwo rumuńskie leży w południowo-wschodniej Europie, w przedśrodku półwyspu Bałkańskiego. To kraj o powierzchni ponad 230 tys. km², zamieszkiwany przez 22 mln mieszkańców. Cechą charakterystyczną Rumunii jest urozmaicone ukształtowanie terenu. Dużą część kraju zajmują Karpaty, na wschodzie znajduje się Morze Czarne, natomiast granicę z Serbią i Bułgarią wyznacza Dunaj. Dodatkowo w południowej części Rumunii znajduje się sejsmiczna strefa Vrancea.¹

Rysunek 1. Mapa administracyjna Rumunii

Źródło: www.aboutromania.com/geography (1.06.2012).

To co w Rumunii jest piękne, stanowi równocześnie poważne zagrożenie naturalne. Kraj nękany jest regularnie przez powodzie, osuwiska terenu i trzęsienia ziemi.

Wysoki stan wód w Austrii i Europie Środkowej, spowodowany opadami czy też roztopami, zawsze wywołuje powódzie w Rumunii. Jest to efekt piętrzenia wody w Dunaju, który rokrocznie wylewa w okolicach swojego ujścia. Ostatnich, szczególnie dużych zniszczeń spowodowanych przez Dunaj doświadczono w 2006 roku.

Zagrożenie stanowią także lokalne rzeki i niezabezpieczone strumienie. Z powodu słabo rozwiniętej infrastruktury wylewają one podczas większych ulew, powodując ogromne zniszczenia i straty ekonomiczne. Ostatnia groźna powódź, która nawiedziła Rumunię w 2010 roku, była skutkiem ulewnych opadów i wysokiego poziomu wody na rzece Seret. W efekcie powodzi zginęły 23 osoby, a straty oszacowano na 65 mln euro.²

Innym rodzajem katastrof naturalnych są osuwiska. Mają one miejsce na terenach górzystych, najczęściej na obszarze południowo-zachodnich Karpat, a za ich główne przyczyny uważa się opady atmosferyczne, strome stoki i złą kondycję gleby. Bezpośrednim powodem jest także nieodpowiedni sposób zarządzania gruntami i ich niewłaściwe wykorzystanie. Ryzyko wystąpienia osuwisk i ich zasięg przestrzenny jest zdecydowanie mniejszy niż w przypadku powodzi, jednak wywołują one niejednokrotnie dotkliwe straty na skalę lokalną. Szacuje się, że skutki osuwisk rokrocznie wywołują szkody w wysokości około 125 tys. euro.³

1. Zobacz: www.aboutromania.com/geography (1.06.2012).

2. Disaster Statistics: <http://www.preventionweb.net/english/countries/statistics/> (1.06.2012).

3. R. Popescu, *Romania*, [w:] *Natural Catastrophes Insurance Cover. A Diversity of Systems*, Consorcio de Compensacion de Seguros, Madryt 2008, s. 130.

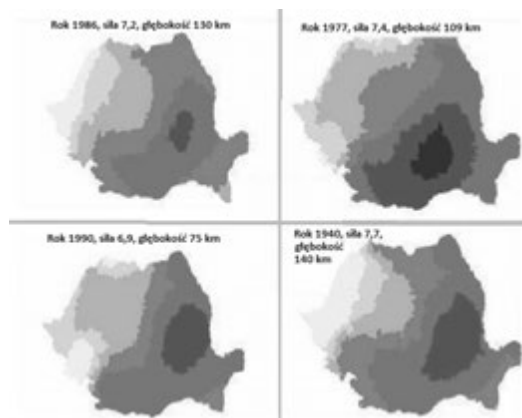
Rysunek 2. Sieć rzeczna w Rumunii

Źródło: www.aboutromania.com/geography (1.06.2012).

Ryzyko wystąpienia trzęsienia ziemi jest w Rumunii znacząco wyższe niż w innych krajach europejskich. Jest to spowodowane położeniem kraju na przecięciu dwóch płyt tektonicznych: wschodnio- i zachodnioeuropejskiej. Oddzielają je młode góry Karpaty, które cały czas są jeszcze w fazie wypiętrzania. Sejsmiczna strefa Vrancea, której centrum położone jest około 140 km na północny-zachód od Bukaresztu, odpowiada za 90 proc. strat wywołanych trzęsieniami ziemi. Na obszarze tym żyje 35 proc. populacji Rumunii i znajduje się tu czterdzieści gęsto zamieszkałych miast, w tym 2,5-milionowa stolica kraju. Trzęsienia są określane jako umiarkowane, aczkolwiek regularne. W ciągu ostatnich dwustu lat wystąpiły one dziewięć razy. Ich siła wynosi przeciętnie 7 stopni w skali Richtera. Trzęsienia często występują na głębokości przekraczającej 100 km, dzięki czemu zniszczenia nie są aż tak drastyczne. Największe trzęsienie ziemi miało miejsce w 1977 roku, a straty przez nie spowodowane zostały oszacowane przez Bank Światowy na 2 mld dolarów amerykańskich.⁴

Rysunek 3. Trzęsienia ziemi w Rumunii

Źródło: *Natural Catastrophes Insurance Cover. A Diversity of Systems*, Consorcio de Compensacion de Seguros, Madryt 2008, s. 130.

4. Ibidem, s. 129.

1. Przygotowania do wprowadzenia systemu obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych

W czasach reżimu Ceaușescu pełna odpowiedzialność za usuwanie zniszczeń powstałych na skutek katastrof leżała po stronie rządu. Odbudowy dokonywało głównie wojsko, a wszelkie wydatki pokrywał budżet państwa. Od 1989 roku Rumunia rozpoczęła transformację, demilitaryzację oraz decentralizację władzy. W obliczu tych przemian konieczna stała się zmiana podejścia do zarządzania ryzykiem katastroficznym. Celem władz było stworzenie nowego systemu przeciwdziałania klęskom żywiołowym, który odpowiadałby zachodzącym zmianom.⁵

Aby łagodzić finansowe skutki realizacji opisanych powyżej zagrożeń naturalnych, rząd rumuński postanowił wprowadzić obowiązkowe ubezpieczenie domów mieszkalnych od powodzi, trzęsień ziemi oraz osuwisk. Istotną rolę odegrał w tym procesie Bank Światowy. Rumuński system ubezpieczeń miał być podobny do systemu wprowadzonego w roku 1999 w Turcji, również wspieranego przez tę organizację.

1.1. Projekt Hazard Risk Mitigation and Emergency Preparedness

W maju 2004 roku Bank Światowy zaakceptował projekt zatytułowany *Ograniczenie Ryzyka w Przypadku Klęsk Żywiołowych i Gotowość na Sytuacje Awaryjne* (*Hazard Risk Mitigation and Emergency Preparedness / Proiectului de diminuare a riscurilor în cazul producerii calamităților naturale și pregătirea pentru situații de urgență*). Na realizację projektu przyznano Rumunii pożyczkę w wysokości 150 milionów USD z funduszu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju oraz 7 milionów USD z Globalnego Funduszu Ochrony Środowiska.⁶

Zaplanowano działania na szeroką skalę. Projekt zakładał między innymi powstanie systemu ubezpieczeń katastroficznych; poza tym miał on na celu wsparcie gotowości kraju do zwalczania katastrof naturalnych oraz miał spowodować zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska. Dotykał czterech głównych obszarów, z którymi Rumunia musiała się zmierzyć, tj.: poprawy działania systemu zarządzania kryzysowego i ratunkowego poprzez ulepszenie przepływu informacji oraz sieci łączności; inwestycji infrastrukturalnych mających na celu ograniczenie ryzyka powodzi i osuwisk; poprawy retencji wody na tamach oraz usprawnienia zarządzania odpadami i ściekami. Całkowity koszt implementacji programu szacowano na 203,66 mln USD, a pożyczki miały być udzielone na 17 lat, wliczając w to pięcioletni okres karencji.⁷

W 2005 roku rząd rumuński przedstawił projekt systemu, jednakże nie udało się wówczas zawrzeć porozumienia z Bankiem Światowym na sugerowanych warunkach. Ostatecznie jeszcze w tym samym roku ustalono program działań.

Realizacja programu przebiega wolniej niż planowano, jednakże od 2008 roku widoczne jest zdecydowane przyspieszenie. Do lipca 2010 roku wykorzystano 63 proc. środków finansowych, a 70 proc. prac zostało ukończonych. Ostatni raport Banku Światowego, z czerwca 2011 roku, dotyczący wdrażania

5. Raport nr PID11109, Bank Światowy – InfoShop, 2002, s. 1–2.

6. Umowa Pożyczki między Rumunią a Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju, Loan Number 4736 RO oraz GEF Trust Fund Grant Number TF053472 RO z 6.05.2004, s. 1–3.

7. M. Tuck-Primdahl, *World Bank Supports Hazard Risk Mitigation and Emergency Preparedness Project in Romania*, <http://lnweb90.worldbank.org/ECA/eca.nsf> [1.06.2012].

systemu, nie jest zadowolający i ukazuje zwolnienie tempa realizacji projektu na skutek nienależytego lokowania środków. Termin całkowitego zakończenia realizacji został przesunięty z końca grudnia 2010 na 20 grudnia 2011 roku. Na skutek deprecjacji dolara amerykańskiego oraz wzrostu kosztów po wstąpieniu Rumunii do Unii Europejskiej, podniesiono wartość projektu do 250 mln USD.⁸ Prognozy dla zakończenia inwestycji nie są optymistyczne. Mimo dostępnych środków finansowych brak jest już czasu na rozpoczęcie nowych prac, przez co pożyczka Banku Światowego oraz Globalnego Funduszu Ochrony Środowiska wygaśnie i nie zostanie w pełni wykorzystana.⁹

1.2. Prace nad ustanowieniem prawa

Ważną rolę w przygotowaniach systemu ubezpieczeń katastroficznych odegrał Radu Popescu, doradca rumuńskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Od 2005 roku to on nadzorował pracę nad realizacją tej części projektu. Zaowocowało to zakontraktowaniem dwóch planów: *Studium Zintegrowanego Zarządzania Ryzykiem (Integrated Risk Management Study)*, wykonanego przez firmę RMSI¹⁰, oraz *Opracowanie Wytucznych w Sprawie Zarządzania Ryzykiem, Alokacji i Eksploatacji Aktywów (Development of Guidelines on Risk Management, Assets Allocation and Operation)*, przygotowanego przez Willis Group.

Na podstawie tych dokumentów rozpoczęto w 2006 roku prace nad wprowadzeniem prawa obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych dla gospodarstw domowych. Mimo że projekt ustawy powstał szybko, jego przyjęcie opóźniło się ze względu na zmiany w rumuńskim rządzie na początku 2007 roku. Oficjalnie ustawy zostały przedstawione parlamentowi 29 sierpnia 2007 roku.¹¹

2. Rumuński system obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych

Rumuński System Ubezpieczeń Katastroficznych (Romania Catastrophe Insurance Scheme / Programul Roman de Asigurare la Catastrofe zwany w skrócie PRAC), powstał, jak już wcześniej wspomniano, przy wsparciu Banku Światowego. System został opracowany w oparciu o rozwiązania występujące w innych krajach, które zaadaptowano do warunków rumuńskich.¹² System ten wyróżnia się tym, że głównej roli nie odgrywiają w nim rząd i instytucje państwowe, lecz branża ubezpieczeniowa.

2.1. Podstawy prawne

Od chwili wplynięcia projektu ustawy do parlamentu do czasu jej przyjęcia minął ponad rok. Wniesiono w tym czasie wiele zmian i udoskonalień. Ostatecznie, 10 listopada 2008 roku, Ustawa o Obowiązkowym Ubezpieczeniu Mieszkań od Trzęsienia Ziemi, Osuwisk oraz Powodzi (Asigurarea

8. *Romania. Hazard Risk Mitigation and Emergency Preparedness Project – Restructuring Paper*, World Bank Document nr 55569-R0, 2010, s. 1 (1.06.2012).

9. Raport Nr ISR2623 Implementation Status and Results, Bank Światowy, 2011, s. 2.

10. RMSI – jest to spółka o zasięgu międzynarodowym oferująca usługi w zakresie opracowania technologii geoprzestrzennych i informacji; RMSI opracowuje innowacyjne rozwiązania, które integrują informacje geograficzne z aplikacjami biznesowymi, www.rmsi.com (11.06.2012).

11. R. Popescu, op. cit., s. 131–132.

12. Ibidem, s. 129.

Obligatorie a Locuintelor Împotriva Cutremurelor, Alunecărilor de Teren sau Inundatiilor) została opublikowana w Dzienniku Ustaw pod numerem 260/2008.¹³ Wprowadzenie ustawy umotywowano koniecznością zredukowania skutków katastrof naturalnych oraz potrzebą zagwarantowania lepszego systemu ratunkowego poprzez rozwój źródeł finansowania i zarządzania. Ustawa nabrała mocy prawnej 10 marca 2009 roku, jednak z powodu opóźnień w budowaniu bazy danych oraz tworzenia poolu reasekuracyjnego, została ostatecznie wdrożona w lipcu 2010 roku.¹⁴

Prawo reguluje warunki obowiązkowego ubezpieczenia mieszkań i domów będących w posiadaniu osób fizycznych oraz prawnych, stosunki między ubezpieczającym i ubezpieczycielem, jak również utworzenie i zasady działania poolu ubezpieczeniowego PAID (Natural Disaster Insurance Pool), składającego się z zakładów ubezpieczeń uprawnionych do zawierania umów obowiązkowego ubezpieczenia mieszkań.¹⁵

W ustawie ustalono normy umowy ubezpieczenia, jak również formę dokumentu potwierdzającego ubezpieczenie domu od trzęsienia ziemi, osuwisk oraz powodzi.

2.2. Podstawowe zasady działania ubezpieczenia katastroficznego

Ubezpieczenie obejmuje tylko i wyłącznie ubezpieczenie domów i mieszkań, nie dotyczy budynków gospodarczych ani miejsc tymczasowego zamieszkania, jak również budynków powstałych nielegalnie. Ochrona ubezpieczeniowa obejmuje szkody będące następstwem powodzi, trzęsienia ziemi lub osuwisk. Ewentualne odszkodowanie jest, zgodnie z ustawą, wypłacane w wartości odtworzeniowej lub w wysokości kosztów naprawy.

W Rumunii zamieszkanym jest ponad 8 385 000 mieszkań i domów. Ich wartość księgową szacuje się na 106 miliardów euro. Największą część z nich, bo ponad 32 proc., stanowią bloki o konstrukcjach żelbetonowych, wybudowane w czasach komunizmu. Kolejną liczną grupą są domy ceglane. Znajdują się one głównie w mniejszych miastach i wsiach. Około 8 proc. budynków stanowią domy drewniane.¹⁶ W celu ułatwienia klasyfikacji, w ustawie dokonano podziału budynków na dwie grupy. Do klasy A zaliczane są konstrukcje metalowe, betonowe oraz z wypalanej cegły, do klasy B należą domy drewniane lub z niewypalanej cegły.

Zarówno suma ubezpieczenia, jak i ustalana procentowo składka nie zależy od wartości domu, ale od grupy, do której się on zalicza. I tak budynki grupy A są ubezpieczone obowiązkowo w wysokości 20 000 euro, a grupy B 10 000 euro. Składka stanowi 0,1 proc. sumy ubezpieczenia, czyli odpowiednio 20 i 10 EUR. Składka opłacana jest rocznie, przy czym ustawodawca zastrzegł, że jej wysokość może ulegać zmianie, co dotyczy też sumy ubezpieczenia. Prawo wyznacza okres pięciu dni roboczych na ubezpieczenie nowo nabytego domu. Kara za nieubezpieczenie nieruchomości objętej ustawą wynosi od 100 do 500 RON,¹⁷ co stanowi sumę od około 25 do 125 euro. Z opłacania składki ustawowo zwolnione są osoby żyjące z zasiłku; ich zobowiązania są regulowane z funduszy samorządów władz lokalnych.

13. Dziennik Ustaw, Część I, Nr 757: Legea nr 260/2008, 10.11.2008 (Monitorul Oficial, Partea I nr 757 z 10.11.2008).

14. *A început procesul de asigurare obligatorie a locuin elor*, www.adevarul.ro/financiar, 14.07.2010 r.

15. D.G. Badea, *The Romanian Catastrophe Insurance Scheme – PRAC*, Bukareszt 2007, s.1, <http://www.wfcatprogrammes.com> [14.07.20110].

16. *Rocznik Statystyczny 2010*, www.insse.ro [14.07.2010].

17. Newsletter November 2008, bpvGrigorescu, Bukareszt 2008, s. 13.

Według statystyk, na dzień wejścia w życie ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu domów od ryzyk katastroficznych, 24 proc. domów w Rumunii było ubezpieczonych dobrowolnie. W ustawie przewidziano, że właściciele tych domów mają obowiązek zawarcia obowiązkowej umowy do czasu wygaśnięcia posiadanej ochrony. Ubezpieczenia od ryzyk nieobjętych ustawą oraz o wyższych sumach ubezpieczeniowych mogą być zawierane dobrowolnie według wcześniej obowiązujących zasad.

2.3. Pool ubezpieczeniowy PAID

Do powstania systemu obowiązkowego ubezpieczenia od ryzyk katastroficznych w Rumunii niezbędne było powołanie do życia organu odpowiedzialnego za udzielanie takiej ochrony. W ustawie przewidziano powstanie poolu, założonego przez zakłady ubezpieczeń. Utworzono giełdową spółkę o nazwie PAID (Pool-ul de Asigurare Împotriva Dezastrelor Naturale), której udziałowcami są ubezpieczyciele. O przystąpieniu firmy do PAID decyduje Komisja Nadzoru Ubezpieczeń, która sprawdza zgodność z wymogami formalnymi. Zgodnie z założeniami, żaden udziałowiec nie może mieć więcej niż 15 proc. akcji. PAID został uprawniony do wypłacania dywidend.¹⁸

PAID jest kierowany przez Zarząd, którego jedynym zewnętrznym członkiem jest przedstawiciel Komisji Nadzoru Ubezpieczeń. Firma posiada szerokie kompetencje, wśród których najważniejsze to: wydawanie certyfikatów PAID, reasekuracje kontraktów i zarządzanie bazą danych domów objętych obowiązkiem ubezpieczenia. PAID prowadzi działalność zarówno reasekuracyjną, jak i ubezpieczeniową. Jednym z obowiązków PAID jest utworzenie i prowadzenie Funduszu Ryzyk Katastrof Naturalnych, który ma gromadzić środki finansowe na wypłaty odszkodowań. Ryzyka katastroficzne ubezpieczone przez PAID poddawane są dalszej reasekuracji na rynku światowym.

Oficjalnie PAID został utworzony w listopadzie 2009 roku. Jego udziałowcami zostało trzynaście rumuńskich towarzystw ubezpieczeń i reasekuracji. Obecnie, w wyniku fuzji dwóch zakładów ubezpieczeń, akcjonariuszami jest dwanaście spółek. Firma zatrudnia jedynie dwunastu wysoko wykwalifikowanych specjalistów, a podstawą jej technicznego funkcjonowania jest zaawansowany system informatyczny. Dostęp do tego systemu mają zarówno udziałowcy PAID, jak też instytucje państwowe.¹⁹

Ryzyka ubezpieczone przez PAID są reasekurowane tak, aby zapewnić pełne bezpieczeństwo portfela firmy. W październiku 2011 pool oddał w reasekurację ryzyka o łącznej wartości 300 mln euro. Reasekuratorami są światowe przedsiębiorstwa, jak na przykład Swiss Re, Transatlantic Re czy Lloyd's Syndicates.²⁰

3. Efektywność działania systemu

PAID rozpoczął działalność 15 lipca 2010 roku. W ciągu pierwszych trzech miesięcy sprzedał 72 tys. polis, co daje średnią 1 tys. umów dziennie. Około 89 proc. ubezpieczonych domów to budynki

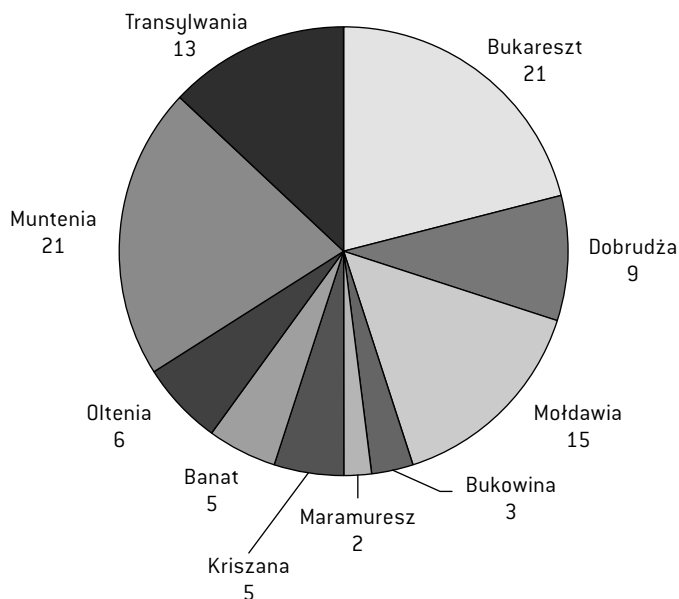
18. R. Popescu, op. cit., s. 134.

19. M. Bulugea, *PAID, 3 Months from the Inception Date*, Materiały z Konferencji The World Forum of Catastrophe Programmes, Bukareszt 2010, s. 2–6.

20. M. Bulugea, *PAID – Cinci trimestre de functionare*, Materiały z Konferencji The World Forum of Catastrophe Programmes, Bukareszt 2011, s. 4.

grupy A, z czego aż 75 proc. położonych jest w obszarach miejskich. Po roku działalności widoczny jest mało dynamiczny wzrost zainteresowania ubezpieczeniem domostw z regionów wiejskich, ich udział stanowi 32 proc. zawartych umów, natomiast dynamiczniejszy rozwój odnotowały ubezpieczenia budynków typu B – z 11 do 30 proc.²¹ Wszyscy udziałowcy są aktywni w sprzedaży ubezpieczeń, przy czym najwięcej umów zawarły ASTRA, Generali oraz Grupa AMA.²²

Rysunek 4. Struktura sprzedaży ubezpieczeń katastroficznych wg regionów w proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.paidromania.ro/statistici. [14.07.2010 r.].

Do końca września 2010 r. do PAID wpłynęło 75 roszczeń, z czego wypłacono 32 odszkodowania na łączną kwotę około 80 000 euro.²³

3.1. Dynamika przypisu składki

Pierwsze raporty ze swej działalności PAID opublikował po trzech pierwszych miesiącach sprzedaży polis. W tym okresie, jak już wspomniano wyżej, zawarto 72 tys. umów ubezpieczenia. Początkowo sprzedawano od stu do dwustu polis dziennie, w październiku dzienna sprzedaż osiągnęła wysokość 1300–1800 sztuk. Było to i tak zdecydowanie poniżej oczekiwań PAID, który aby zrealizować swoje plany, potrzebuje sprzedaży na poziomie 4000 polis dziennie. Uwzględniając dane statystyczne oceniające ilość domów będących podmiotem ubezpieczenia na prawie 8 400 tys., widać, że w ciągu pierwszych trzech miesięcy nie zawarto nawet jednego procenta umów wymaganych do nasycenia rynku (około 0,85 proc.).

21. Statystyki PAID, www.paidromania.ro/statistic [14.07.2010].

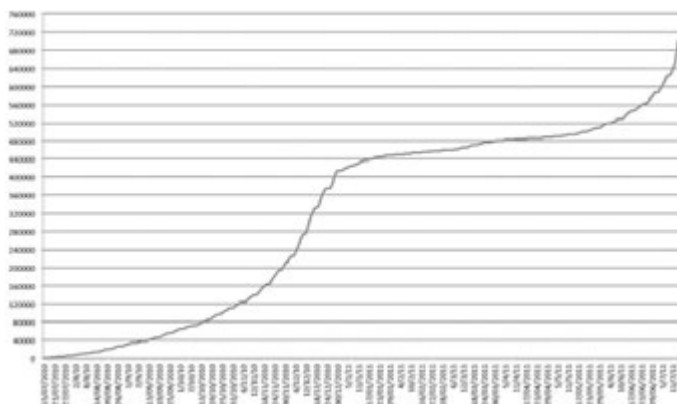
22. M. Bulugea, 2010, op. cit., s. 8.

23. Ibidem, s. 8.

Kolejne dane dotyczące sprzedaży polis ubezpieczenia katastroficznego przez zakłady ubezpieczeń zrzeszone w PAID opublikowano po pierwszym roku działania poolu. Bardzo wyraźnie widać dynamiczny wzrost przypisu składki, który miał miejsce w listopadzie i grudniu 2010. W ciągu dwóch miesięcy zawarto wówczas 280 tys. umów ubezpieczenia, czyli średnio dziennie sprzedawano prawie 4700 polis. Następnym dobrym okresem był czas od czerwca do lipca 2011.

Ostatecznie, w pierwszym roku działania PAID zawarł około 700 tys. umów ubezpieczenia.²⁴ Stanowiło to jedynie 8,3 proc. domów objętych obowiązkiem ubezpieczenia, co (uwzględniając fakt, iż od 15 lipca 2011 nieposiadanie ubezpieczenia domu od powodzi, trzęsienia ziemi i osuwisk miało skutkować grzywną) jest bardzo słabym wynikiem. Niespodziewanie 15 lipca 2011 przedłużono ten okres do 5 sierpnia 2011 i w tym czasie liczono na dodatkowy silny wzrost sprzedaży ubezpieczeń. Dynamikę zawierania umów w okresie od lipca 2010 do lipca 2011 przedstawiono na Rysunku 5.

Rysunek 5. Skumulowana liczba sprzedanych polis w dniach 15.07.2010–14.07.2011

Źródło: www.paidromania.ro/statistici (14.07.2010).

3.2. Rumuńskie społeczeństwo wobec systemu ubezpieczeń obowiązkowych

Po analizie struktury rynku i poziomu penetracji gospodarki przez usługi ubezpieczeniowe (udział składki przypisanej brutto w PKB)²⁵ – można wywnioskować, że społeczeństwo rumuńskie w niewielkim stopniu korzysta z instrumentów ubezpieczeniowych. W okresie komunizmu naprawa szkód leżała w gestii państwa i taki światopogląd zakorzenił się wśród ludności. Ostatnio można jednak dopatrywać się poprawy sytuacji. Ubezpieczenia zyskują coraz większe znaczenie w Rumunii. Pojemność rynku szacuje się na 960 milionów euro, z czego największą część stanowią ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, casco i życiowe. W ubiegłym roku odnotowano znaczny, 19-procentowy wzrost ubezpieczeń majątkowych, co wiąże się z wprowadzeniem obowiązkowego ubezpieczenia od trzęsienia ziemi, powodzi i osunięcia ziemi.

Przed wejściem tego obowiązku ubezpieczenie domów i mieszkań od żywiołów miało 1,88 mln właścicieli; na koniec pierwszej połowy 2011 roku liczba ta wzrosła do 3,38 mln. Dużym

24. Statystyki PAID: www.paidromania.ro/statistici (14.07.2010).

25. www.insuranceeurope.eu (7.06.2012).

zainteresowaniem cieszyły się ubezpieczenia dobrowolne, oferowane nie w systemie PAID (liczba polis dobrowolnych wyniosła 79 mln, podczas gdy liczba polis obowiązkowych jedynie 59 tys.). Dzięki temu ogółem 45 proc. budynków jest ubezpieczonych od żywiołów.

Na uwagę zasługuje szczególna rola, jaką odegrały ubezpieczenia dobrowolne. Gdy wprowadzono obowiązek ubezpieczeniowy – wzrosło zainteresowanie tego typu ofertą rynku o nieco rozszerzonym zakresie. W odpowiedzi ubezpieczyciele tworzyli wiele konkurencyjnych produktów, o zakresie bardziej rozbudowanym niż ubezpieczenie obowiązkowe, ale o zbliżonej składce (20 euro). Mimo pozytywnego skutku, jakim był wzrost sprzedanych polis, w społeczeństwie zakorzeniło się mylne przekonanie, iż ubezpieczenie dobrowolne domu powinno kosztować jedynie 20 euro.²⁶

Inną kwestią jest społeczny odbiór kary za nieubezpieczenie. Prawo nie ma na celu karania ludności za brak ubezpieczenia, lecz, co powtarzają władze, uświadomienie, iż państwo nie będzie zapewniać kompensacji za szkody wyrządzone przez katastrofy naturalne. Mimo wszystko społeczeństwo, nieprzyzwyczajone do nowych rozwiązań systemowych, postrzega kary za nieubezpieczenie przede wszystkim jako dodatkowe źródło dochodu dla budżetu państwa, utożsamiając zakłady ubezpieczeń z dawnym narodowym ubezpieczycielem.²⁷ Władze liczą, że dzięki wypłacanym po katastrofach odszkodowaniom dla ubezpieczonych obywatele zrozumieją, iż składka nie jest formą podatku, a brak pomocy finansowej dla nieubezpieczonych będzie karą dużo bardziej dotkliwą niż grzywna.

3.3. Sytuacja na rynku dobrowolnych ubezpieczeń domów i mieszkań

Nie budzi żadnych wątpliwości fakt, że wprowadzenie obowiązkowych ubezpieczeń domów i mieszkań od skutków trzęsienia ziemi, powodzi i osuwisk wywarło duży wpływ na funkcjonowanie firm ubezpieczeniowych oraz na kierunek ich rozwoju. Ponieważ każdy właściciel jest zobowiązany do wykupienia obowiązkowego ubezpieczenia nieruchomości, to właśnie ten typ ubezpieczeń zaczął odgrywać pierwszoplanową rolę w sprzedawanych produktach tej grupy.

Zakłady ubezpieczeń były zmuszone zmienić swoją politykę, gdyż w ich rozwoju ważniejszą rolę odgrywają ubezpieczenia dobrowolne. Pierwszą odpowiedzią były wspomniane już oferty ubezpieczeń dobrowolnych o składce podobnej do wymaganej za obowiązkowe, natomiast charakteryzujące się zdecydowanie wyższym zakresem ubezpieczenia oraz wyższymi sumami ochrony ubezpieczeniowej. Było to efektem wzmożonej konkurencji na rynku i przyniosło spodziewane efekty. Po początkowym spadku przypisu składki z ubezpieczeń domów i mieszkań nastąpił ich wzrost. Firmy ubezpieczeniowe korzystają także z promocji systemu ubezpieczeń, która ma swoje podstawy w obowiązku zawarcia umowy. Dzięki temu rośnie świadomość ubezpieczeniowa społeczeństwa (na czym zakładom bardzo zależy i dzięki czemu mogą rozbudowywać swoją ofertę).

Kolejnym ważnym krokiem będzie utrzymanie pozyskanych klientów. Według danych za trzeci kwartał 2011 roku, jedynie 20 proc. osób, które wykupiły obowiązkowe ubezpieczenie w 2010 roku, zdecydowało się na odnowienie posiadanej polisy po wejściu w życie ustawy nr 260/2008. Nie wiadomo, jaki procent osób całkowicie rezygnuje z ochrony po upływie jej okresu, ile zaś decyduje się na zakup dobrowolnego ubezpieczenia.

26. *Household Insurance – The First Checkpoint*, The International Catastrophic Risk Forum, Bukareszt 2011.

27. *Ibidem*.

Mimo wszystko firmy ubezpieczeniowe postrzegają ustawę pozytywnie. Znajduje to odbicie w danych liczbowych. Liczba zawartych umów ubezpieczenia domów i mieszkań wzrosła w 2011 roku trzykrotnie, z czego wartość umów w ramach obowiązkowego ubezpieczenia od trzęsienia ziemi, powodzi i osuwisk stanowi jedynie 10 proc. Według ekspertów zainteresowanie dobrowolnymi ubezpieczeniami nieruchomości nigdy wcześniej nie cieszyło się takim powodzeniem, a bezpośrednią przyczyną była zmiana prawa. Optymistyczne są także prognozy, mówiące, że znaczenie ubezpieczeń oferowanych poza systemem PAID będzie rosnąć, gdy społeczeństwo zrozumie, iż odszkodowania oferowane przez pool nie pokrywają w pełni zniszczeń powstałych na skutek katastrof naturalnych, co ma szczególne znaczenie w obliczu ryzyka trzęsienia ziemi. Szacuje się, że w roku 2012 wzrost się utrzyma, choć nie będzie on już tak wysoki, a zakłady ubezpieczeń będą musiały skupić się bardziej na rozwoju ofert ubezpieczeń domów i mieszkań oraz utrzymywaniu dobrych relacji z klientami.²⁸

4. Rola sektora publicznego w programie PRAC

Mimo że rumuński system obowiązkowych ubezpieczeń katastroficznych realizowany jest przez podmioty prywatne (przede wszystkim przez pool PAID), również podmioty państwowe odgrywają w nim istotną rolę. Dotyczy to samorządów lokalnych, nadzorców oraz rządu.

Funkcją samorządów lokalnych w systemie PRAC (Romanian Insurance Catastrophic Scheme) jest umożliwienie stworzenia bazy danych budynków objętych obowiązkowym ubezpieczeniem. W październiku 2011 r. PAID posiadał dane dotyczące 6,2 miliona nieruchomości, co stanowi ok. 74,3 proc. ich ogólnej liczby. Zamknięcie prac nad bazą danych przewiduje się na kwiecień 2012.²⁹ PAID kontroluje stan ubezpieczenia domów w danym okręgu i po stwierdzeniu braku polisy informuje o tym odpowiednie władze lokalne. Są one uprawnione do nakładania i pobierania kary za nieubezpieczenie. Jak wspomniano wyżej, samorządy lokalne opłacają składki ubezpieczeniowe za osoby korzystające z zasiłku socjalnego. Baza takich obywateli powstała przy współpracy z Krajową Agencją ds. Świadczeń Socjalnych i znajduje się w niej 55 tys. właścicieli lokali podlegających obowiązkowi ubezpieczenia, a do końca roku 2012 dodanych do niej zostanie kolejne 22 tys. osób.³⁰ Środki finansowe na pokrycie składek pochodzą z budżetu państwa, jednak władze lokalne pełnią rolę kanału płatności.³¹

Organ nadzorczy, czyli Komisja Nadzoru Ubezpieczeń, poza sprawowaniem funkcji kontrolnej nad prawidłowością działania programu PRAC oraz poolu PAID posiada dodatkową funkcję, wynikającą z posiadania swego przedstawiciela w zarządzie PAID. Do obowiązków KNU należy udzielanie specjalnych koncesji ubezpieczycielom wchodzącym w skład poolu PAID oraz ustalanie poziomu składki na obowiązkowe ubezpieczenie katastroficzne.³²

Rolą rządu było przede wszystkim przygotowanie programu oraz opracowanie podstaw prawnych umożliwiających wdrożenie programu. Obecnie zadaniem rządu jest takie przygotowanie

28. A. Ionete, *Risc vs. Reticenta – Momentul bilanului asigurariilor de locuiente*, www.prim.ro [14.07.2010].

29. M. Bulgea, 2011, op. cit., s. 5.

30. Ibidem, s. 7.

31. R. Popescu, 2008, s. 135.

32. Ibidem, s. 135–136.

budżetu państwa, w którym uwzględnione zostaną środki finansowe na opłacenie składek ubezpieczeniowych osób korzystających z pomocy społecznej. Jeśli w ciągu pierwszych czterech lat od wejścia systemu w życie okaże się, że odprowadzane składki są zbyt niskie, budżet będzie musiał sfinansować również niedobór składki na rzecz PAID. W sytuacji realizacji ryzyka katastroficznego, na którego skutek środki PAID drastycznie się zmniejszą, budżet państwa ma też uzupełnić braki w Funduszu Ryzyka, prowadzonym przez pool, tak aby umożliwić spłatę wszystkich zobowiązań.

Wydawać się może, że taki system stanowi duże obciążenie dla budżetu państwa. Należy jednak pamiętać, iż od momentu wejścia programu w życie państwo rumuńskie nie jest już więcej zobowiązane do udzielania pomocy finansowej w sytuacji zrealizowania się ryzyka katastroficznego, zarówno w stosunku do ubezpieczonych, jak i tych, którzy nie zawarli umowy obowiązkowego ubezpieczenia katastroficznego.³³

Podsumowanie

Sam fakt wprowadzenia opisanych uregulowań prawnych wywołuje żywe zainteresowanie obserwatorów. Niewątpliwie jest to rozwiązanie nowatorskie w tej części Europy. Jednakże wszelkie oceny i podsumowania będą możliwe po upływie kilku kolejnych lat funkcjonowania tego systemu, a szczególnie w przypadku wystąpienia poważnej katastrofy naturalnej, o dużym zasięgu, co na szczęście nie miało jeszcze miejsca. Biorąc jednak pod uwagę dotychczasową częstotliwość katastrof, wydarzenie takie z pewnością nastąpi. Należy mieć nadzieję, że wprowadzony w Rumunii system pozwoli znacząco zmniejszyć jego skutki. Być może, jeśli sprawdzą się założenia systemu, będzie on wzorem do naśladowania dla wielu krajów, w tym również Polski.

Bibliografia

- Badea D.G., *The Romanian Catastrophe Insurance Scheme – PRAC*, Bukareszt 2007, <http://www.wfcacatprogrammes.com> [14.07.2011].
- Bulugea M., *PAID – Cinci trimestre de functionare*, Materiały z Konferencji The World Forum of Catastrophe Programmes, Bukareszt 2011.
- Bulugea M., *PAID, 3 Months from the Inception Date*, Materiały z Konferencji The World Forum of Catastrophe Programmes, Bukareszt 2010.
- Ionete A., *Risc vs. Reticenta – Momentul bilantului asiguratilor de locuiente*, www.prim.ro [14.07.2010].
- Household Insurance – The First Checkpoint*, The International Catastrophic Risk Forum, Bukareszt 2011.
- Popescu R., *Romania, [w:] Natural Catastrophes Insurance Cover. A Diversity of Systems*. Raport nr PID11109, Bank Światowy – InfoShop, 2002.
- Raport Nr ISR2623 Implementation Status and Results, Bank Światowy, 2011.
- Tuck-Primdahl M., *World Bank Supports Hazard Risk Mitigation and Emergency Preparedness Project in Romania*, <http://lnweb90.worldbank.org/ECA/eca.nsf> [14.07.2010].

33. Ibidem, s. 136.

Umowa Pożyczki między Rumunią a Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju, Loan Number 4736 RO oraz GEF Trust Fund Grant Number TF053472 RO z 6.05.2004.

www.paidromania.ro/statistici [14.07.2010].

www.aboutromania.com/geography [1.06.2012].

www.preventionweb.net/english/countries/statistics [1.06.2012].

Ustawa o obowiązkowym ubezpieczeniu mieszkań od trzęsienia ziemi, osuwisk oraz powodzi, Dz. U., Część I, Nr 757: Legea nr 260/2008, 10.11.2008 [Monitorul Oficial, Partea I nr 757 z 10/11/2008].

System of compulsory natural catastrophe insurance in Romania

Romania is the only country from the so-called former Eastern Bloc where the system of compulsory natural catastrophe insurance has been introduced. The reason for its introduction was, among other things, frequent and severe natural disasters which cause huge financial losses in the public and private property, in particular strong earthquakes. Despite the fact that this country has a relatively low GDP and fixed assets of households are significantly decapitalised, a huge step has been made in terms of building citizens' insurance awareness. The preparation for this insurance concept lasted a few years, and both international financial resources of the World Bank and domestic ones were used. The system is handled by the insurance pool called PAID. The state, apart from preparation of the concept of the compulsory insurance system, is actively involved in its operation, e.g. earmarks funds for subsidies to insurance premiums for the poorest households.

After a few years it is difficult to assess the financial effects of the solutions implemented. Undoubtedly, however, there is a visible increase in the number of insurance contracts concluded and a clear stimulus for development of other types of insurance on the Romanian market, in particular voluntary health insurance.

DR RENATA PAJEWSKA-KWAŚNY – pracownik naukowy Katedry Ubezpieczeń Gospodarczych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

ALEKSANDRA JABŁOŃSKA – studentka Studium Magisterskiego w Szkole Głównej Handlowej na kierunku Finanse i Rachunkowość.